

86

18514

Țara Noastră

DIRECTOR: OCTAVIAN GOGA

ANUL V Nr. 39

28 SEPTEMBRIE 1924

KOLOZSVÁRI M. KIR. GAZDASÁGI AKADEMIA
KÖNYVTÁRA

In acest număr: Un caz de conștiință de Octavian Goga; Nu arunca inima... poezie de Ion Gorun; Civilizație de Cezar Petrescu; Firmele politice și concurența între partide de Alexandru Hodoș; Schimbări de Al. Lascarov Moldovanu; Colonizările în Ardeal de Ioni Iacob; Romanovii de G. M. Ivanov; Ministerul de fiecare zi de P. Nemoianu; Gazeta rimată: Probleme actuale de Sofroniu Tutankamon; Insemnări: Discuții doctrinare; Tineri și bătrâni; Cultul amnestiei; Catedrala din Cluj; Ștefan Radici, părintele Hlinka și alții; O polemă de unul singur; Foi pentru popor; etc.

CLUJ
REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: PIAȚA CUZA VODĂ NO. 16
ABONAMENTUL PE UN AN 300 LEI

Un exemplar 8 Lei
© BCUCluj

Țara Noastră

Un caz de conștiință

Peste câteva zile, Curtea cu jurați din București va avea să judece procesul unui tânăr care vine să răspundă, pentru o încercare de omor, în fața justiției.

Cazul depășește proporțiile unui fapt divers, fiindcă nu se brodează pe-o psihologie singulară, ci rezumă în sine un zbcium colectiv care trebuie examinat de-aproape.

Tânărul Ioan Moța, cu toată nenorocirea lui, se desface din mijlocul mișcării studențești, care de câțiva ani clocotește neconținut împrejurul nostru. Acuzatul, fost președinte al studenților de la Universitatea din Cluj, stă în celula lui de închisoare de-un an și jumătate pentru credința care agită sufletele tuturor intelectualilor din generația lui. Un val de frământare necunoscută a luat în stăpânire zecile de mii de tineri dela institutele noastre superioare de învățământ, și i-a strâns într'o falangă cu largă rezonanță în sentimentul public. S'a scris și s'a vorbit destul asupra acestei tulburări neobișnuite la noi. Cu deosebire presa zisă independentă dela București a vărsat mulți clăbuci de cerneală, ca s'o întunece și s'o deonoreze. Negustorii tiparului cu spiritul lor de tarabă, nu s'au sfiit dela început să vadă în'ea altceva decât opera meschină a unor instigatori puși la cale de peste hotare, ca să spargă buna învoire cetățenească din România. După părerea acestor fericiți neo-români, duiosi risipitori în materie de umanitarism și indulgență pentru toate crimele îndreptate împotriva țării, agitația Universităților noastre trebuia sugrumată de mult în beciurile poliției. Lumea însă, chibzuita multime anonimă, călăuzită de logica unor porniri sănătoase, n'a judecat așa lucrurile. În fața ei, ca și în fața tuturor oamenilor nepărtinitori, răsvrătirea tineretului a luat un alt aspect și-o altă semnificare. Prin ea se anunță conștiința națională dezrobită din obezile seculare, pe urma războiului recent, palpitatea vie a unui popor care s'a regăsit pe sine

însuși și vrea să șteargă cu-o oră mai curând nedreptățile prelungite din trecut. Subt acest impuls de fulgerătoare redeșteptare s'a clătinat totul la noi și a făcut să circule un ferment nou de viață morală. Nu e nici o mirare, că pe băncile universitare s'au deslănțuit primele elemente de furtună purificatoare. Subt tâmpelile băieților de douăzeci de ani a bătut totdeauna sângele ferbinte al marilor primeniri. Că în acest vârtej au alunecat și lozince greșite, că patimile au crescut și mințile s'au exaltat uneori, e adevărat, fondul însă a rămas profund onest și nefalsificat. În ori-ce caz, nu exagerările sunt fenomenul cel mai important într'o asemenea mișcare, care a angajat fibrele cele mai sensibile ale organismului nostru național. De-aceia, la o parte toți înțelepții de ocazie în al căror abur de bucătărie nu s'a gătit nimic pentru alții, la o parte și tigri deveniți animale domestice, care și-au devorat entuziasmul de odinioară. Nici unii nici ceilalți nu mai pot fi răpiți de această vâltoare frenetică spre ideal. La o parte însă, mai ales, călătorii cu valiza proaspătă încă pe pământul nostru. Clamoarea lor stridentă nu constituie o judecată. De dragul lor, noi nu vom declara falimentul moral al douăzeci de mii de studenți, a căror rețea sufletească pornește din adâncul instinctului de conservare națională. Astăzi, trebuie s'o spunem, ne putem îngădui mai puțin ca ori când un astfel de lux inutil, fiindcă astăzi însuflețirea lor se confundă cu însăș puțința de-a păstra neștirbit un patrimoniu, pentru care ori-ce picătură de sânge generos e mai prețioasă decât toate râurile de cerneală impură din rotativele dela București.

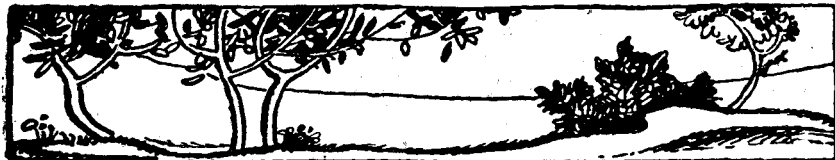
Ei bine, în acest cadru de fierbere tinerească, greșită uneori, cinstită totdeauna, s'a desfășurat o sguduitoare dramă, ca rezultanta unui caz de conștiință chinuitor și onorabil. Tânărul Ioan Moța, descoperind trădarea unui coleg al său, degradat la rolul de spion și agent provocator, a tras cu revolverul asupra lui, hotărât să-l suprime. Gestul n'a venit dintr'o revoltă spontană a unei clipe, ci s'a urzit cu încetul, zi cu zi, noapte cu noapte, după dovezile palpabile ale prieteniei batjocorite. Studentul Moța a trecut printr'un lung calvar moral. Între zidurile dela Văcărești, acest băiat dusesse cu el un crez fanatic, care poate fi împărtășit sau nu, dar care era dincolo de raza ori-cărui interes individual. Rob al ideii, el își pierduse libertatea fără să murmure până în ceasul când l-a isbit în obraz trădarea. Ce prăpastie se va fi deschis atunci înaintea lui, câte întrebări se vor fi pus și câte răspunsuri i se vor fi dat în minte, până i s'a înfiripat planul de pedeapsă și răzbunare? Fiul de preot dela Orăștie, născut într'unul din cele mai românești colțuri ale Ardealului, subt protestarea dârză de pe la sfârșitul regimului unguresc, crescut cu pâinea pribegiei în Moldova unde tatăl lui se înrolase în armată, prin ce crize pustuitoare va fi trecut până în dimineața fatală, când după o rugăciune subt bolta bisericii Mavrocordaților, a ridicat arma asupra tovarășului necredincios? Analistul zilelor noastre, dornic să despice svârcolirea mută a unei societăți în procesul ei de creștere înfrigurată, ar avea multe de spus. Că sunt destui care nu pot urmări acest coridor plin de umbre, e firesc, fiindcă problemele morale nu prea cad în tradițiile unei lumi pripite pentru

care tranacțiunile de conștiință sunt bucătura cea de toate zilele. Te înțeleg așa de bine, cetățean al țării mele, cu spinarea elastică, ușor ca o minge și săltat sus pe scara norocului de propria-ți goliciune. Tu, trudit la școala umilinței, ai avut în fiecare seară alt compromis subț pernă și-ai dormit tihnit subț plapuma caldă a încoștienții. Pentru tine bietul băiat de popă cu revolverul lui e cel mult un simplu de-tracat bun de balamuc, sau un criminal de rând care trebuie să taie sare undeva la Ocnele Mari. Te admit și pe dta, domnule publicist luminător de nație, Albert Honigman, pentru care arma și revolta vor rămâne în veci necunoscute, fiindcă în materie de demnitate te-ai obișnuit să cazi la învoială pe treizeci de procente! Amândoi sunteți cu verdictul gata și cu fruntea senină. Există însă, dincolo de dvoastră, imperiul conștiinței prin care nu v'ați plimbat niciodată și unde bagajul sufletesc e mai greu, viața mai complicată. E mulțimea fără nume care deține destinele unui pământ cu toate moștenirile lui. În ea se plămădesc, ca în adâncimile unui vulcan, devotamente și elanuri care izbucnesc la zile mari și mătură grămezile de tranacții. În această masă cu capete nenumărate care-au mai scăpat din tranșeele de ieri și în toți aceia care cred încă în nevoia unei revizuirii a valorilor, povestea lui Moța apare ca un prilej de dureroasă reflexiune și îngrijorare. S'ar părea că o pagină de Turghenieff sau Dostoiewsky s'a transplatat la Dunăre, și că în mijlocul unei societăți cuprinse de-un vifor subteran, dincolo de beatitudinea stearpă a unora, începe să lucreze un catechism nou...

Un lucru e cert, studentul dela Văcărești deschide o portiță spre psihologia Ardealului nostru, în care ca într'un cazan bătrân și ruginit clocotesc patimi adânci. Treceți prin satele noastre, cântăriți puțin ce e după privirea îngândurată a țăranilor care adăpostesc mistere de demult! Duceți-vă la Orăștie, cetiți gazetele populare ale părintelui Moța de douăzeci de ani încoace, ori stați de vorbă două minute cu preoteasa, acolo la ea acasă. Veți înțelege degrabă, că o lume aspră, tare în credința ei, cu accente de energie nebănuită, și cu note de austeritate patriarhală, e pe cale să-și strige evanghelia ei. Acești primitivi robuști sunt greu de mânuit, domnule Albert Honigman! Nici glumele de mahala nu-i prind, nici sfurile tiparului nu-i ademenesc. Ei au escaladat veacurile cu instinctele lor, cu care nu se poate face nici un târg. Ei reprezintă religia națională fanatică și intransigentă, cea mai de seamă temelie a vieții noastre de stat.

Din această castă s'a smuls studentul dela Văcărești. Ce vor face mâine jurații cu el? Il vor dărui libertății, sau il vor trimite din nou la pușcărie? E aproape indiferent, casta rămâne, liniile noi se conturează pe orizont, viața se complică...

OCTAVIAN GOGA

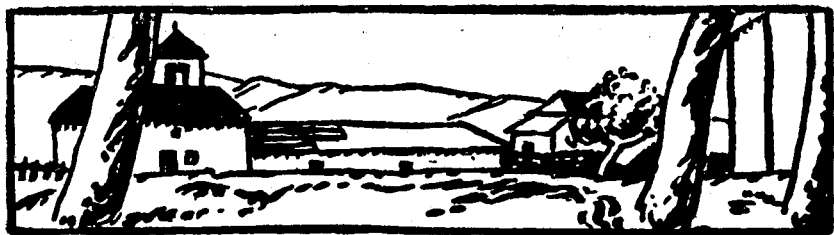
Nu arunca inima...

Legământ vieții ni se dete
Inima, de-a pururi s'o avem:
Ești păzit, cât bate ea cu sete,
Cad'asupra ta orce blestem...
Apără de rău și rătăcire
Cât vei știi s'o aperi cu iubire;
Ci păzește-o bine și ferită,
Iar când te încearcă vr'o ispită,
Ține minte vorbele bătrânilor:
Nu arunca inima ta cânilor.

Mintea ta și brațele le-aruncă
Darnic cheltuind puterea lor,
Parte fă'n belșug din greaua-ți muncă
Lacomului jind al tuturor.
Jertfă aducând în orice clipă,
Partea ta de-ar fi dispreț și-ocară,
Nu te întrista și dă-le iară;
Dar păstrează ce nu-i lucrul mânilor,
Nu arunca inima ta cânilor.

Cheltuind puterea, nu dispăre,
Un isvor e dânsa nesecat,
Crește ca puhoiul, tot mai mare,
Inima e gingaș nestimat,
Inima se dă împrumutată,
Alta lângă ea cu drag să bată,
Prinsă în alese, dulci șiraguri;
Dar de-ai rătăcit-o 'n vâlmășaguri,
N'o mai scapi din mâinile păgânilor...
Nu arunca inima ta cânilor.

ION GORUN

Civilizație

Pe la mijlocul lui Septemvrie, un ziar popular publica pe trei coloane o fotografie însoțită de o scurtă explicație.

Fotografia, cu toată bunăvoința execuției tehnice, spunea puțin. În fund, decorul cubist al Balcicului, mult cunoscut cititorului dela expozițiile de pictură din ultimii ani; pe primul plan, marea și o barcă, în care pete albe și negre, arătau nelămurite chipuri omenești. Explicația însă, adăoga acestei priveliști pitorești un dramatism dureros.

Barca purta, de trei luni, șapte bărbați, șapte femei și unsprezece copii, pribegi ai Mării Negre, alungați dintr'un port în altul, sbatuți de vânturi dela un țarm la altul, ca o nouă navă blestemată să cutreere largul fără zăbavă. Oamenii dormeau rezemați unul de altul. Flămânzi și goi, trăiau de trei luni din mila apei și din aceea a corăbiilor întâlnite. Invoire nu aveau să coboare, fiindcă veneau dintr'un ținut bântuit de revoluție, iar călătorii aceștia scoși de sub scutul legilor, după un popas de câteva ceasuri în fața Balcicului, cu zidurile albe în soare și cu mulțimea vilegiaturistilor adunată pe țarm să privească modernii strănepoți ai lui Ulisse, au plecat către alt port, unde legile vor fiind mai blânde.

Explicația z'arului nu adăoga mai mult. Și rămânea cititorului să vadă dincolo de rândurile ziarului și de gravura cu netede clădiri cubiste.

Fără îndoială, e un episod ca multe altele, cu care ne-am deprins de zece ani încoace. Rusia a împrăștiat dealungul continentelor cel puțin cinci milioane de oameni fără adăpost, peregrini ai absolutului. Iar suferințele lor nu sunt nici singurile, nici cele mai grele, dintre câte bântue neamurile. Civilizația, de care atât de orgolioși suntem, cunoaște aceasta isgonire fără milostivire a oamenilor dela sânul altor oameni, așa cum, evul mediu osândise numai pe leproșii cu carnea mâncată de ulcere și cu obrazul acoperit de măști negre.

Să fi nădăjduit că războiul ne va învăța, prin suferință, să fim blânzi cu toate suferințele, — și după război să fi ajuns la acest sfârșit, foarte legal și legitim, de a alunga oamenii la pierire sigură,

iată o dureroasă ironie, de care nu ne consolează nici un prospect milostiv al tuturor S. P. A.-urilor din lume!

N'aș vrea să fie socotite aceste gânduri drept o muștrare îndreptată cutărui post de grăniceri care și face brav și onest datoria, nici legiuitorului care și ia măsurile de apărare cum socoate mai drept și cum fără îndoială socot toate legile ospitalității de pretutindeni, generoase până unde se poate, și cu cine se poate. Faptul divers întoarnă gândul aiurea. Mizeria civilizației devine mai tangibilă, atunci când și-o luminează un fapt concret.

Lipovenii pribegiei, cu puzderia lor de prunci, vor sfârși prin a se furișa printre posturile de pază și unde-va debarcați, se vor putea deda în voie îndeletnicirilor naționale: pescuit ori cultură de pepeni verzi și de dovleci. Dacă n'au isbutit să o facă până acum, e fiindcă fără îndoială nu numără printre ei nici un Terente, ingenios și temerar. Oameni fără țară și lege, cu blândețe respectă legile celor cari au țară și lege, și cu resemnare bat un record de plutire, care i-ar fi putut duce în aceleș timp și cu aceleași rizicuri peste Atlantic, pe deasupra cu respectiva unui premiu sportiv, cu cupă de aur, banchet și toasturi. Nici o primejdie dar, că va răsări unul înaintea vilegiaturistelor întârziate dela Balcic, gol și păros din talazuri, acoperindu-și nuditatea cu o creangă, asemeni lui Ulysse răsărit înaintea fiicei de rege, Nausica.

Sau, poate, vagabonzii fără țară, târâți de ape ca pe faimoasa plută a Meduzei, nemurită de Gericault, vor fi găsiți odată cu începutul viscolelor, înghețați lângă micul lor catarg, strânși unul lângă altul, cu ochii morți îndreptați către un cer fără îndurare...

Este ciudat însă, că civilizația postează aparate de telegrafie fără fir și semnalizări minunate pentru a salva de naufragiu drumeții mărilor, și aceeași civilizație trimite la naufragiu sigur pe aceiași drumeți, fiindcă nu au norocul să fie pescuiți de pe valuri cu cingătoare de salvare subsuori. Căci, fără îndoială, legile mării n'ar îngădui în ceasul primejdiei certe să fie lăsați pradă apei. Bărți de salvare ar fi slobozite atunci pe mare, mateloții cu riscul vieții lor i-ar prinde din talazuri, ar fi urcați pe bord, încălziți, hrăniți și puși la adăpost. *Atunci* nici un sufler din lume nu i-ar lăsa peirei, *acum*, e desigur *altceva*. Tot astfel în războiu, după ce schița sfărâma carnea vrăjmașului, venea rândul medicilor să-și pună toată iscusința și iubirea de om, pentru a potoli durerile și a vindeca răul. E o logică a civilizației, admirabilă, pe care nu o pricep, dar e admirabilă.

Spunea, undeva, Duhamel (câtă vreme e vorba de eroarea civilizației contemporane, niciodată numele lui Duhamel nu e prea mult inovat) spunea undeva: „Civilizația științifică trebuie să fi o slujitoare, nu o zeităte. Să-i substituim civilizația morală, domnia inimii, singura în putere să isbăvească neamul omenesc, în desnădăjduita mizerie contemporană“.

Bunăstarea materială ne împiedică a vedea, într'adevăr, marea mizerie morală, a acestui progres, care ne pune la îndemână aparate ce suprimă distanțele, confort ce n'a fost cunoscut nici de împărații

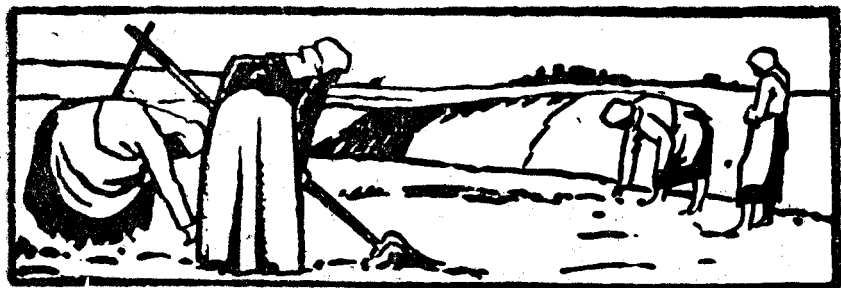
Asiei de odinioară, dar ne izolează sufletește în pustiiri singuratice, de unde om nu se apropie de alt om, prin nici o religie a înțelegerii și a milei.

Este într'adevăr minunat, că un om a putut să descopere numai prin forța calculului o planetă, Neptun, care abia mai târziu fu găsită pe cer; că alt om a știut să afle existența în soare a unui corp nou, helium, care abia după ani a fost descoperit și pe vechea noastră planetă, este minunat că alți oameni au putut afla milioane de stele, cunoaște mersul lor, depărtarea lor de la un astru la altul, iuțeala razelor și drumul lor în văzduhuri, e minunat că de aci, de pe scoarța aceasta netrebnică, știința își pune la îndemână aparate și evocarea cifrelor pentru a asista la splendida orânduire a universului și pentru a trăi palpitând misterele spațiilor; și e într'adevăr neînțeles cum acelaș grăunte de fosfor n'a știut încă să descopere, aci pe pământ, lângă tine, taina care să te învețe a participa la o dramă mai apropiată, la drama unui seamăn al tău, căruia îi întorci spatele când arunci țigarea stinsă.

Cuvânt deșert, a tot știință, ea ne-a învățat să scoatem ochii privighitorilor pentru a le înșela, dureros, să cânte și ziua, — și pentru a le plânge pe urmă destinul.

CEZAR PETRESCU

Firmele politice și concurența între partide

În moderna noastră organizație socială, reclama reprezintă un privilegiu consacrat, grație căruia orice om onest poate să înșele pe aproapele său, fără teamă de pedeapsă. Toate legile din lume ocrotesc această inteligentă șarlatanie. Nu cunosc nici un domn chel, care să fi dat în judecată pentru excrocherie pe fabricantul de pomadă, care i-a demonstrat vindecarea sigură a pleșuviei, cu fotografii luate „înainte” și „după” întrebuițarea miraculosului unguent. Dar nici vreun pleșuv tămăduit de chelie n’am văzut vreodată...

Anecdota de mai jos e americană; prin urmare, nu e spirituală, dar e autentică. După cum se va vedea, ea are tâlcul ei de actualitate. Iat-o. Se zice, că într-o zi, într’unul din numeroasele etaje ale unui impunător sgârie-nor din New-York, s’a instalat un nou restaurant. Restaurantul nu era nici prea sărăcăios, nici prea luxos; nici prea strâmt, nici prea vast; nici prea bun, nici prea prost. Într’un cuvânt, un restaurant ca aproape toate celelalte 35734 restaurante din New-York. Totuș, proprietarul lui și-a permis să-l boteze, în temeiul privilegiului despre care vorbeam mai sus; „cel mai mare restaurant din New-York”. Și, mulțumită participării stăruitoare a naivilor, o speță de consumatori care nu lipsește nici peste Ocean, afacerile mergeau de minune.

Până când, într’o altă zi, lucrurile s’au complicat. La orizontul înfloritoareii întreprinderi a apărut deodată un alt sgârie-nor amenințător: concurența!... Drept în clădirea din față s’a instalat un al doilea birtaş, purtând firma: „la cel mai mare restaurant din Statele-Unite”... Bineînțeles, nimeni nu se mai deranja să mănânce „rostbeaf”-urile de peste drum. Cum o să te duci să-ți iei „lunch”-ul într’un restaurant care nu e decât cel mai mare din New-York, câtă vreme aici, la doi pași, se găsește cel mai mare restaurant din Statele-Uite!

Dar nici strălucirea acestuia n'a durat mult, căci a apărut alături, cum era de așteptat, formidabil și definitiv, ca un recurs la Casație: „cel mai mare restaurant din lume“... De-acum încolo, totul părea iremediabil pierdut, reclama își atinsese culmea, minciuna bătuse toate recordurile.

...Până când, într'o altă zi, un mucalit găsi ceva și mai grozav. Bătù la colțul străzii a patra firmă, pe care scrisese, simplu, cu vopsea albă: „cel mai mare restaurant de pe strada aceasta.“

* * *

Vă cer iertare pentru această nesărată snoavă, pe care, fără în-
doială, ați mai citit-o odată, într'un almanah de acum opt sau nouă
ani. Ea mi-a venit însă în gând, deunăzi, când dl. Alexandru Vaida,
la întrunirea dela Buziaș, a agățat pe frontispiciul așa zisului partid
național, o inscripție de concurență: „la adevăratul partid țărănesc!“
Dl. Ion Mihalache, care după cât s'ar părea a obținut dela cineva
concesiunea țărănismului pe toată întinderea României întregite, a
protestat cu vehemență împotriva acestui furt odios, menit să com-
promită pentru o viață întreagă cinstea profesională a unor prea pu-
țin scrupuloși negustori de iluzii politice. O amuzantă dispută a is-
bucnit între două tabere dușmane, și pertractanții de ieri își aruncă
acum grele cuvinte de ocară; toată sfada dintre acești adversari,
cari se hotărâseră acum două luni să-și strângă laolaltă gospodăriile
lor, pornește dela o bucătică de firmă...

Înțelegem un asemenea proces comercial, când e vorba despre
lansarea unei alifii de păr, sau când se ceartă birtașii de peste drum.
Compoziția borcănașelor cu pomadă fiind deopotrivă de miraculoasă,
și bucatele la fel de proaste, concurența începe, acolo, dela cantitatea
de amăgire pe care e în stare s'o pună în circulație fiecare marfă în
parte. Așa să fie, oare, și în lupta, atât de aprigă, dintre partidele
noastre politice? Există, firește, și aici o întrecere. Acea de a face
maximum de bine, în minimum de timp. Pe seama interesului ob-
ștesc, se înțelege. Dar, adică tot ca la negustorie? Să aibă, și de data
aceasta, mai multă însemnătate *eticheta* decât *conținutul*? Ar fi destul,
oare, ca un pumn de agenți electorali pricepuți să se hotărască a în-
temeia, să zicem, un alt partid liberal, — „adevăratul partid liberal!“
— pentruca, a doua zi, dl. Ion Brătianu să depună contestație la Tri-
bunal, împotriva îndrăsneței contrafaceri men te să compromită buna
reputație (acesta e un fel de a vorbi) de care se bucură guvernul
actual? Pentru a determina *characterul*, sau, dacă voiți, *titlul* unei gru-
pări politice, nu e nevoie mai de grabă de o confirmare a *structurii*
ei interioare, și de o precizare a *felului* pe care-l urmărește? Și cum
va fi posibilă confuzia, din momentul în care aceste două elemente
au nevoie de un control din partea sufragiilor populare? Prin urmare,
nu simpla voință a întemeietorilor unui partid, și nici aceea a nașilor
mai mult sau mai puțin inspirați ai acestuia, poate să determine ros-
tul lui în mijlocul societății pe care ambiționează s'o ferească; ci
însăși funcțiune asocială pe care e în stare s'o reprezinte.

În cadrul acestor elementare adevăruri, o uzurpare de nume nu poate fi posibilă în întrecerea dintre partidele politice. Un exemplu viu îl dau partidele socialiste de pretutindeni, care, deși divizate în trei sau în patru tracțiuni, revendicând fiecare pentru sine ortodoxa interpretare a doctrinei marxiste, se disting cu toate aceste între ele atât prin tactica de luptă întrebuintată, cât și prin realizările la care râvnesc. În România de ieri au trăit alături, ani de-arândul, două partide conservatoare, fără să se poată dovedi unul pe cellălalt, pentru simplul motiv, că amândouă alcătuiau deopotrivă expresia politică a marilor proprietari de pământ. Pentruce „vechiul conservator“ Gheorghe Cantacuzino ar fi fost, de pildă, un reprezentant mai autorizat al acestei clase, decât „junimistul“ Petre Carp? Pilda o putem apropia, însă, la un caz și mai recent. N'a încercat d. C. Argetoianu, cu privilegiul mișcării sale de dizidență în partidul poporului, o tentativă de confuzie adoptând pentru grupul dumisale de prieteni o titutură pe care pe nedrept și-o însușise? Încercarea luase chiar, la un moment, o întorsătură amuzantă, de vreme ce fostul ministru de Interne se gândea serios să continue organizarea curentului popular canalizat în jurul numelui d-lui general Averescu, fără să mai aibă cu sine binecuvântarea acestuia... Lucrurile au intrat însă repede în făgașul normal; d. C. Argetoianu a renunțat la exploatarea confuziei și s'a alăturat d-lui N. Iorga, care, nu mai încape nici o îndoială, și-a câștigat demult un rost lămurit în judecata opiniei publice dela noi.

* * *

Pentruce, deci, alarma din lagărul țărănist, și pentruce indignarea împotriva furtului cu pricina? Din două una. Sau așa zisul partid *național*, care se mai întitulează acum și *țărănesc*, va fi în stare să înfățișeze interesele clasei noastre rurale, și în acest caz orice protestare împotriva lui va fi zadarnică; ori nu e la mijloc decât o trecătoare scamatorie, puțin praf în ochii câtorva spectatori balneari, și atunci totul se va îneca în ridicol și inutilitate. Gruparea provincială a d-lui Iuliu Maniu, prin legăturile pe cari și le-a creiat cu așezăminte financiare străine, prin egoismul sectar în care s'a înfășurat, prin ambițiile bancare pe cari le așezează, și prin atitudinea adoptată față de toate problemele cari interesează prosperitatea satelor, nu numai că nu poate fi chemat să îplinească rolul unui partid țărănesc, dar răsare ea însăși și ca o expresie tipică a burgheziei parazitare, destinate să consume mereu și să nu producă niciodată. Priviți, mai întâi, ceata de fruntași; începând cu fostul avocat al mitropoliei din Blaj, astăzi fără altă meserie decât aceea de șef al tribului său propriu, și sfârșind cu d. dr. Aurel Dobrescu din Brașov, medic fără clientelă. Ce legături credeți că au mai păstrat, toți acești șampioni ai democrației lipsiți de o profesiune hotărâtă, cu lumea muncitoare a satelor noastre? Ce relațiuni de îndepărtată simpatie, și ce contract apropiat? Cum înțelege să mântuiască interesele țărănimii ardelenelor dl. Alexandru Vaida, fostul doctor dela Karlsbad, cu ajutorul consiliului de administrație al fabricii

Renner? Ce fel de tribun al poporului simulează dl. Șt. Cicio Pop, care nu se încumetă să apară printre țărani nemulțumiți de pe moșia sa din Chelmac, de cât bine păzit de jandarmi? Și, înfârșit, cum ar reuși să treacă multă vreme drept exponentul politic al plugarilor români, partidul care n'a găsit până acum, în cei șase ani cari au trecut dela unirea Ardealului cu vechiul Regat, o altă tovărășie de luptă, dincolo de Predeal, de cât aceea cu epavele oligarhiei latifundiare de-acolo, cu resturile unui vechi organism politic censitar, pe care votul universal l-a topit pentru veșnicie în tiparele trecutului care nu se mai întoarce...

* * *

Nu, domnule Mihalache, nici o primejdie nu pândește dinspre partea aceasta. Nici un uzurpator nu s'a arătat, până acum, la orizont. Dl. Iuliu Maniu a răspândit în jurul său, în lunga-i carieră, destule amăgiri, pentru a mai fi în stare să pună în circulație altele noi... Contrafacerea nu poate să reușască. Partidul țărănesc nu va întâlni, pe drumurile fostului Consiliu dirigent, concurența de care se teme.

Căci partidul țărănesc nu e amenințat în existența sa viitoare decât de o singură perspectivă îngrijitoare. Acea de a nu fi corăspuns chemării pe care el însuși și-a însușit-o. În ziua, când nu va mai fi vreo îndoială în privința aceasta, cu ori câtă îndărăjire și-ar mai apăra presupusul drept de proprietate asupra numelui pe care-l poartă, ademenitoarea firmă nu-i va mai sluji la nimic.

ALEXANDRU HODOȘ

Schimbări...

Șoseaua care duce de la conacul prietenului meu la gara mică din câmp e umbrită de două șiruri de plop bătrâni, rămași amintire din vremurile scurse de mult... Pe lângă amândouă șirurile de plop se prelinge, alături de șosea, câte-o cărare lată, mărginită de iarbă groasă... Iar de la cărări încolo, spre dreapta și spre stânga, se 'ntinde șesul, cât cuprinzi cu privirea, ca o mare verde-cenușie, sprijinită pe zări de culori deosebite... Doar de se lovește privirea de vreun pâlcc de copaci sau de vre-o dâlmă ușoară, — încolo: șes... Satele din depărtări, par mai mult jocuri de lumini și umbre, întruchipări ciudate ale luminei solare...

Pe acest drum îmi plăcea, spre seară, să mă plimb cu prietenul meu, — un fost avocat, tras deoparte din calea acestei profesii, care nu eră a lui, și ocupându-se acuma cu o plugărie mărunță și cu viața câmpenească... Veneam la el, în clipe de răgaz, — și, după ce fărâmam împreună câte va ceasuri de liniște, — plecam din nou spre Iarma Capitalei...

În vremea din urmă, într'o zi de toamnă, din acelea cu apusuri de soare care te răvășesc cu fantazia culorilor amestecate, — mă plimbam cu prietenul meu, pășind agale spre gară, ținându-ne mâinile înlănțuite la spate... Venise vorba de război, — ne aduserăm aminte de vremurile bejăniei noastre moldovene, de ceasurile acelea de amare suferințe, dar și de curate nădejdi..

Spunea prietenul:

— E! dragul meu... Nu zic: au fost vremi crâncene, — nici vorbă... Dar, adu-ți tu aminte, cum așteptam clipa marelor înfăptuiri... Adu-ți aminte cum am plecat la Nămolosa... Ce tresărire în suflete, — ce îmbucurare ... Niciodată, ca atunci, n'am avut eu în sufletul meu așa înălțare. Aveam la Focșani, revasta și copiii... Luat de vântul aprig al retragerii, îi lăsasem acolo... Și la Nămolosa, stăteam pe taluzul tranșeei și priveam pâlcul Focșanilor, în zare... Ziceam: măcar să trăesc până ce liberăm Focșanii, — și pe urmă, pace bună... — să mă ivesc în mijlocul nopții și să le bat la geam, și să le zic: „nu vă temeți, — sunt eu, — v'am desrobit...” Să-i sărut, să le vorbesc câteva vorbe de încurajare, — și să pornesc mai departe, cu oștile noastre, liberatoare ale pământului nostru...

Prietenul se opri, — și dădu din cap... Mergem agale pe câmpie, privind iarba... În suflele tresăreau, dureros, amintirile...

Prietenul zâmbi trist și zise:

— Am să-ți povestesc o întâmplare... ceva simplu, — nespus de simplu, dar... Să vezi... după dureroasa renunțare a ofensivei de la Nămoloașă, când am văzut — și-o spun pe cuvântul de cinste — soldați și ofițeri plângând de durere și de ciudă, ne-am retras peste Siret... A venit pe urmă sublimul sacrificiu de la Mărășești... Și, în cele din urmă, apa cenușie și turbure a armistițiului: grele vremi, — dar — cum știi — și pline de nădejdi ascunse... Eram cumplit de nefericiți, — dar din caerul acesta negru, noi torceam fir de năzuințe ideale... Da, da, dragul meu, — era și frumoasă vremea aceea... Atunci am trăit noi zile de gânduri haiducești, — de eroi naționali desperați, care aveau să recâștige Marea și Munții, dacă s'ar fi întâmplat să rămână străinilor...

Nu mai știam de-un an nimic de la ai mei... li lăsasem aproape săraci. De-un an, între noi și ei se lăsase perdeaua nevăzută, dar cu neputință de pătruns, a frontului de luptă... Ce să-ți mai spun?... Suferințe, mari și multe... Și iată că, după câțva timp de la armistițiu, primesc cea dintâi scrisoare de la nevastă, — mi-o aducea un om necunoscut... Înainte de a-l privi bine, îi smulsei din mână scrisoarea și ca un hipnotic o sorbii: da, era scrisul nevestei mele... Nu puteam pricepe ce scrie: era un scris grăbit, cu creionul, — și cuvinte puține... Cât voi trăi însă, le voi vedea în închipuire: „*suntem toți în viață și ne e dor de tine. Suntem sănătoși, — dar nu mai avem ce mânca... Trimete-ne bani... Măicuța și copilul te îmbrățișează.*“ Am luat de gât pe necunoscut și cu capul pe umărul lui, am plâns... Simții pe ceafa mea și lacrimile lui... Când am ridicat privirea, necunoscutul zâmbea în lacrimi. I-i spuseli:

— I-ai văzut?!... Ce fac?... Ce spuneau?... Așezându-ne pe câte-un scaun, necunoscutul vorbi:

— Eu sunt negustor în București... da... și m'am dus în război ca voluntar... Întâmplarea a făcut să trec în teritoriul ocupat, cu misiunea noastră de armistițiu... ajutor de șofer... la automobilul unui general... Asta numai așa, de formă... Voiam însă, — aveam o nespusă pornire să mă duc *acolo*, să văd ce este, ce fac ai noștri, *cum* e acolo... Și am fost... Ce să-ți spun?... Imi venea să plâng când vedeam trufia cutropitorilor...

Și necunoscutul meu prieten mi-a povestit cum în ziua aceea de frig pătrunzător, a băgat de seamă la gardul casei unde se adunase comisiunile de armistițiu, o femeie, care, din vreme 'n vreme, îi făcea semne de chemare, — și cum femeea, vânăta de frig și de slăbiciune, netemându-se de ordonanțele și santinelele nemțești, a avut cutezanța să scrie, acolo, pe gard, câteva rânduri cu un creion, pe-o hârtie găsită din întâmplare, și să-i arunce scrisoarea lângă automobil, șuerându-i vorbele: „eu sunt nevasta locotenantului... — caută-l și dă-i scrisoarea... și spune-i că noi am rămas tot aceiași... iar Nemții stau rău...“ Fe-

mea aceea, care a stat trei ceasuri în frig, era nevasta mea, — iar scrisoarea era aceea pe care mi-o aducea necunoscutul...

Imi povestea, și zâmbea în lacrimi... Avea în ochi o privire de mândrie și de încredere.

Imi spuse:

— Ehe!... are să fie bine, domnule... Am simțit eu că nemții stau rău, și-s îngrijați și ei... Au să cadă ei, — n'ai grija...

În scurt, cerșind și adunând dela prieteni și dela neamuri, am făcut bani pentru nefericiții din Focșani...: Peste câteva zile, negustorul veni, și luându-mi banii și o scrisoare, îmi spuse:

— Să n'ai nici o grija... Peste două zile plecăm iar. Voi trece banii și scrisoarea — și îi voi îmbărbăta, știi, coala, românește...

Peste o săptămână, se întoarse, ca un învingător.

— Ai fost?... Ai dat?... Ce fac?... P'am întrebat cu sufletul în gât...

Și iar mi-a povestit negustorul, întâmplarea... De data aceasta a fost mai greu... De două ori l'au prins asupra faptului, — dar el nu s'a lăsat...

Ascuns în fundul automobilului, a treia oară, a putut răsbate la casa mea și i-a găsit pe toți: pe tata, pe mama, pe nevastă-mea, pe copii... „Se închinau și plângeau, chemându-te pe nume... Dar, știi... eu le-am spus: n'aveți nici o grije, — are să fie bine... Și mi-au spus și ei, mai cu încredere, că are să fie bine...”

Așa mi-a povestit negustorul...

Am sărutat atunci, pe obrazul prietenului, urmele sărutărilor a lor mei...

— — — — —
Și vremea a prins a curge... Au venit și marile înfăptuiri, — marile daruri ale bunului Dumnezeu, pentru toată suferința, — marea noastră suferință... A venit, vrasăzică, vremea pe care o știi, — asta de azi... Eu m'am tras aici, — așa mi s'a părut că răspund mai bine chemării de după război, — și nu-mi pare rău... Alături de pământ e rostul cel mai temeinic al omului: de pământ și de oamenii care mișună pe el...

Prietenul își opri povestirea, — și privi în zare: venea un tren... Surâse trist și urmă: — Și iată că acum un an, stând de vorbă cu nevasta de vremile trecute, veni vorba și de negustorul bucureștean... Mă prinse un dor adânc să-l văd, — un dor ca după ceva nespuse de frumos, pe care te temi că n'ai să-l mai întâlnești în drumul vieții... A doua zi, plecam spre București, să văd pe prietenul meu din zile grele... Îți mărturisesc, că apropiindu-mă de prăvălia lui, am simțit inima svâcnindu-mi sub puterea amintirii... Când am pășit pragul prăvăliei, eram sigur că amândoi vom lăcrima, îmbrățișându-ne...

Văzui la teighea un domn gras, surâzător și vorbind tare cu mușteriii. Făcui o sfortare, și-l recunosci: el eră... Desfăcui brațele, — dar negustorul uitându-se la mine, nu mă recunoscu... Se vedea după privire... Brațele îmi căzură în jos, și zisei moale:

— Ce mai faci?...

Negustorul, vag, surăse și mormăi:

— Mm... bine... da... Cu cine am onoarea?...

Ii spusei, stânjenit.

Ridică sprâncenele:

— Care... Când?... A — da!... Scuzați... E mult de atunci...

Din chipul cum vorbea, vedeam bine că nici de data aceasta nu mă recunoaște... Uitase...

În timpul acesta, intră în prăvălie un domn bine îmbrăcat, plin de inele pe degete și nătâng la înfățișare. Negustorul mă părăsi, cerându-și iertare:

— Pardon... un moment...

Rămăsei singur. Priveam în jur și nu cugetam nimic. Se făcuse în toată ființa mea un gol rece. Eram gata să plec, fără să fi băgat de seamă, când negustorul meu se reîntoarce vesel — și frecându-și mâinile îmi zise:

— O afacere strașnică... Ceva *fain*, — și cu coada ochiului îmi îmi arată pe domnul nătâng, care se urca în automobil...

Apoi zise:

— E alfa și omega la Industrie și Comerț... Am *tranzat* o afacere sigură... Știi, așa, dintr'o lovitură: două milioane... Scutire de vamă, permis... — și dădea din mână, răzând...

Nu-l mai ascultam, ci numai, fără voe și imbecil, râdeam și eu după râsul lui fericit... Mă trezii, când, amical, îmi spuse:

— Dar dumneata, ce mai *învârtești*?... că știi, acuma, cu vorbe goale, te ia dracu'...

Nu știu ce i-am răspuns, — ci numai atât îmi amintesc, că după puțin mă trezii în stradă, privind absent trăsurile și automobilele care treceau, ca niște arătări, dealungul căii Victoriei... Avui crezarea că aud un glas, pornit din adâncul creerului meu:

— Ehe!... băete, ai rămas cu ani de zile în urmă... și deodată, mă simții străin, acolo, pe strada aceea lărmuitoare, pe care, înfrigurați, oamenii alergau după grămezile de milioane...

M'a prins atunci un dor nespus de-acasă, de nevastă, de copii, de câmpie, de drumul acesta cu plopi...

Și m'am întors, cu cel dintâi tren...

Nevasta, văzându-mă schimbat, îmi zise:

— Ce s'a întâmplat?...

I-am răspuns liniștit:

— N'am mai găsit pe negustorul din București... Se vede că a murit...
— — — — —

Prietenul ridică privirea spre mine, și zâmbind trist adaugă:

— Ce vrei?... Așa se schimbă lumea!...

În depărtare, trenul, ca un punct negru, aluneca în neștire, — iar plopii cântau abia auzit din vârfuri... Noaptea începea să-și lese domol pânzele ei de întunerec...

AL. LASCAROV-MOLDOVANU

Colonizările în Ardeal

— După 1848 —

Colonizările făcute după anul 1848 sunt colonizări maghiare, concepute și executate după planul și scopul regimelor din Budapesta. Dată fiind situația de guvernare nelămurită dintre anii 1848 și 1868, colonizările ungurești s'au început mai ales după anul 1868, când, în baza dualismului, regimul din Budapesta a avut mână liberă în Ungaria propriu zisă. Ele apoi au fost continuate, cu mare zor, până la începutul războiului mondial.

Colonizărilor li s'a rezervat un mare rol în politica agrară ungurească. Ele n'au fost privite ca simple operațiuni agrare, chemate să armonizeze repartizarea corectă a pământului cultivabil între cultivatorii lui, ci au fost socotite și utilizate ca un expedient, de o parte pentru asigurarea supremației economice a nației ungurești, de altă parte pentru desnaționalizarea naționalităților conlocuitoare. Literatura agrară ungurească nici nu face o taină din acest rol politic al colonizărilor ungurești. Scriitorii de specialitate, ca și oamenii politici, toți au propovăduit *rolul politic*, pe care trebuia să'l împlinească colonizările în realizarea idealului național unguresc. Aceste colonizări, toate fără excepțiune, au fost *de ordin național*. Susțin cu toată convingerea, că ele n'au avut nici o justificare, nici economică și nici socială. N'au contribuit nici la intensificarea producției agricole, nici la nivelarea socială.

Nu cunosc un singur caz, unde să se fi făcut colonizări pe teren necultivable, cu scopul de a le transforma în pământuri de cultură. Nu există un singur colonist ungar, care să fi transformat un petec de teren necultivable în pământ de cultură. Din contră, s'a avut în vedere ca aceste colonizări să fie făcute pe pământ fertil, asigurându-se astfel existența ușoară a colonistului ungar.

În astfel de împrejurări, se impune întrebarea, care anume *motive economice* au reclamat aceste colonizări? Nu știu nici un singur caz, în care colonizările să se fi făcut în regiuni unde populația rurală locală n'ar fi putut îmbuca cu ușurință pământurile destinate coloni-

zărilor. Dacă regiunea unde s'au făcut colonizările a avut populație rurală suficientă pentru munca acestor pământuri, atunci se pune întrebarea, ce motive sociale au determinat regimurile ungurești, să aducă acolo din alte regiuni coloniști străini? Unde este justificarea socială a acestor colonizări?

Nu există nici un singur caz, în care vre-un țaran român să fi fost trecut pe lista coloniștilor. Din potrivă, în regulamentele de colonizare era o condiție bine fixată, că românii nu pot fi înscrși pe tabloul coloniștilor. Pentru ce această diferențiere? Tendința politică națională a colonizărilor se învederează mai vârtos și din directivele cari au servit la baza colonizărilor, și pe care le-au urmărit ungerii prin colonizările lor rurale. Aceste directive le putem concentra în trei grupuri și anume:

1. Întărirea și întinderea granițelor etnografice ungurești înspre regiunile locuite de naționalități. Aceasta însemna, că elementul unguresc, pe deoparte urma să se întărească în locul unde stătea, și pe de altă parte să mai ocupe teren și dela naționalități, împingând granițele sale etnografice tot mai adânc în masivele acestora. Incontestabil, că popoarele sunt supuse evoluției istorice, în urma căreia unele cresc și se sporesc, altele dispar. Ungurii au socotit să se întărească și să se sporească mai ales în mod artificial, prin colonizări.

2. Întărirea insulelor ungurești existente în masivele naționalităților, și încopcierea lor în teritoriile compact ungurești. Prin această operație, pe deoparte se garanta menținerea insulelor existente, cari izolate fiind erau periclitate de a se pierde între naționalități, iar pe de altă parte, prin încopcierea lor se lărgea caracterul etnic al masivului unguresc. Astfel, pe cale artificială s'ar fi realizat unitatea etnografică a țării întregi. Incontestabil, frumos vis, însă prea greu de realizat.

3. Desfacerea unității etnice a maselor naționalităților, prin așezarea coloniștilor unguri în aceste masive. Aceasta însemna să se așeze coloniști unguri în regiunile locuite de naționalități. Acești coloniști — rămânând fixați pe loc — trebuiau să se sporească, și astfel să formeze noi insule ungurești între naționalități. Prin această operațiune, cu încetul, regiunile locuite de minorități erau sortite să-și piardă caracterul lor curat etnic și să devină masive etnografice eterogene, unde apoi, elementul unguresc va avea de spus cuvântul său. Iarăși un plan aproape imposibil de realizat.

Acestea sunt cele trei directive mult discutate, pe cari le-au urmărit ungerii prin colonizările lor. Pentru realizarea acestor directive s'a întocmit și un plan geografic, care indica linia și direcțiunea pe unde trebuiau să se înfăptuiască colonizările. Și acest plan a fost obiectul multor discuții în tabăra agrariștilor unguri. S'a scris în această materie o bibliotecă întreagă, ceea ce dovedește importanța care i s'a atribuit.

Ideia principală a planului geografic a fost să se facă colonizările începând dela masivul unguresc, de-alungul afluenților Tisei în-

spre răsărit până la izvorul lor. Astfel s'ar fi încopciat masivul unguresc depe pusta Ungariei cu insulele ungurești din Ardeal și Secuime.

Afluenții Tisei sunt: Murășul, Timișul, Crișurile și Someșul. Fixată pe hartă geografică, ideea planului unguresc de colonizare, cu linia și direcțiunea lui, ar fi următoarea :

1. Pe valea Murășului, colonizările s'ar fi făcut începând dela Arad în sus, de-alungul acestui județ, apoi trecând peste județele Hunedoara, Alba de jos, Turda Arieș, Murăș Turda până în Ciuc. Concomitent, ele s'ar fi continuat și pe câmpiile afluenților Murășului. Pe valea Târnavelor în sus, prin județele Târnava Mică, Târnava Mare, și Odorheiu. Apoi, pe valea Arieșului, prin Turda Arieș, înspre Munții Apuseni. Însfârșit pe valea dinspre Petroșeni și Vulcan.

2. Pe valea Timișului, colonizările s'ar fi făcut de-alungul întregului Bănat, până la izvorul acestei ape și afluenților ei.

3. Pe valea celor trei Crișuri. Pe valea Crișului repede, colonizările ar fi urmat cursul apei peste Oradea Mare și județul Bihor înspre Huedin, de-alungul șoselei naționale Oradea Mare — Cluj. Pe valea Crișului negru, colonizările ar fi urmat câmpiile Salontei până înspre Beiuș și Vașcău, până la poalele Munților Apuseni. Pe valea Crișului alb, colonizările s'ar fi făcut peste Chișineu înspre Baia de Criș și Brad, până în mijlocul Munților Apuseni.

4. Pe valea Someșului, colonizările ar fi urmat linia apelor Someșului Mare, Someșul Mic, valea Crasnei până în munți, și anume pe Someșul Mare peste județele Satu Mare, Sălaj, Solnoc-Dobâca, Bistrița-Năsăud, iar pe Someșul Mic peste Cluj și Gilău în județul Cojocna, însfârșit pe valea Crasnei, dincolo de Șimleu și Tășnad, în o bună parte a județului Sălaj.

După acest plan geografic trebuia să se facă toate colonizările ungurești. În adevăr, — cu mici abateri, — așa s'au și realizat, începând dela 1868 încoace. Coloniile: Saparifalva, Felső Muzslya, Gizellafalva, Ujfalva, Temesrekas, Moșnița, Sztancsofalva, Tergovesti, Bálnieri, Norincsei, Valea Lungăi, Bega Monostori, Iparfalva, Facsadi, Dévai, Piski, Vadászerdői, Bodófalvai, Gombosi, Szilágyi, Marosludasi, Felsődetreheni, Viczei, Nagysármási, Karaj, Fehértelepi, Izbesti, etc. fac dovada despre linia și direcțiunea pe care urmat-o colonizările ungurești. Ea convine cu cea indicată pe planul geografic.

Din punct de vedere al intereselor idealului național unguresc, planul geografic de colonizare, cu linia și direcțiunea fixată de el, a fost bine întocmit. Dacă ar fi ajuns să fie și realizat, ar fi format un pericol pentru unitatea noastră națională. Realizarea lui însă s'a izbit de cerbicia elementului românesc, de greșeli de concepție, și în sfârșit, de evoluția istorică.

ION IACOB

Romanovii

Dintr'o dinastie, care și-a început existența ei autocrată peste toată Rusia, în 1613, cu cel dintâiu reprezentant al ei, M'hail Feodorovici Romanov, astăzi, după trei sute de ani de domnie, a rămas o singură și jalnică sfărâmatură: Maria Feodorovna, împărăteasa văduvă, soția lui Alexandru al III-lea și mama nefericitului împărat Nicolae al II-lea. În ciuda brazdelor adânci, care ca niște jghiaburi se lasă în jos pe față, ca să se scurgă prin ele lacrima și întristarea, ochii albaștri ai împărătesei văduve răspândesc totuși cu vioiciune încrederea însuflețitoare într'un viitor care va semăna în mult, poate mai mult, cu trecutul glorios al dinastiei sfârșite. Acești ochi albaștrii au, probabil, farmecul împărătesc să strângă, împrejurul bătrânei, epave răslețe din fosta clasă a sângelui albastru, să creeze cugetători, să insuflie sentimente, să cristalizeze o întreagă și oțelită ideologie restauraționistă, transmițându-i prestigiul legitimist ce pornăște din tomurile grele de de legi, pe cari era așezată împărăția Romanovilor.

În jurul acestui întristător simbol al lucrurilor mari omenești, sfărâmate și înjosite de fatalități neînvinse, s'au strâns cavalerii trecutului, vlăstarele îmbătrânite ale dinastiei scorjite, dame înalte și grațioase, toate cu „osul alb“, duci mari și ducese mărețe, conți și contese, baroni și baroane, și atâtea feluri de nobili, și atâtea feluri de paji, cari poartă în Europa capitalistă, în Europa lui Mac Donald și a lui Herriot, în Europa tratatelor cu toate speciile de bolșevici, trena lungă și scăpărătoare a nădejdei restauraționiste...

Natural, s'a cristalizat și o cugetare. Emigrația monarhistă rusă nu-și putea ucide sentimentul de credință al trecutului, numai fiindcă s'a văzut rătăcind, ridicolă și fără căpătâiu, prin străinătăți indiferente. *Sentimentul trecutului* a rămas unic și general la toți. Trebuia să-i corespundă și o cugetare unică, obligatorie pentru toți închinătorii trecutului, un crez care să-și aibă explicare și să capete tărie din cele 18 tomuri de legi peste cari s'a zidit marea împărăție, dela 1613 până la 1917. Oamenii acestui trecut sunt monarhiști, monarhiști din sentiment și negură mistică. Cugetarea lor, ori cât ar avea dovezi din logică, nu poate încredința pe acei cari știu din experiență că vitalitatea unei ideologii politice e în funcție de realitatea unor forțe economice, care își găsesc tăria în domeniul producției și a distribuirii. Ce vreți!

E ofensătoare pentru luminăția sa, să știe că strălucirea ei socială se găsește în dependență de realități atât de prozaice. Și pentru că timpurile sunt aspre, timpuri de economie politică, de raporturi de producție și distribuție, cugetarea monarhiștilor ruși deslegată definitiv de aceste realități, capătă caracterul unei poezii romantice și înduioșătoare. De aceea, și parapetele lor sunt slabe, de aceea forțele reale de încălcare aproape nu există, de aceea nimeni nu crede în ei, de aceea nimeni — chiar cei condamnați de ei, bolșevicii, comuniști, socialdemocrații, socialrevoluționarii, anarhiștii, anarhocomuniștii, republicanii, democrații — nu se mai tem de ei.

Istoria Romanovilor și a celor ce s'au strâns în jurul lor e prea mare, e prea lungă, e poate chiar și de prisos astăzi, pentru un articol, un scurt articol de revistă. Ce zadarnică a fost, deci, toată opera lui Petru cel Mare...

* * *

În primăvara anului 1921, în Maiu, când se trăesc mai romanțios chiar și poveștile politice, în micul orașel din Bavaria, Reichenhall, a fost convocat primul congres monarhist, care s'a numit din considerații de tact „congresul restaurării economice a Rusiei“, unde s'a lămurit și s'a cristalizat cugetarea monarhiștilor ruși. Cei 100 de delegați, veniți din toate depărtările lumii, în cari sunt împrăștiati de furia revoluției felurile de monarhiști, au declarat în unanimitate că: „singura cale pentru renașterea Rusiei mari, puternice și libere e restaurarea monarhiei, în cap cu împăratul legitim din casa Romanovilor“. Ca niște copii mari și drăguți, monarhiștii au crezut și au mărturisit că restabilirea Rusiei, realizarea din nou a unei măreții strălucitoare, e posibilă fără normalizarea atâtor mii de raporturi economice, politice financiare. Realitățile sociale nu au fost luate în seamă. Clasele care s'au afirmat, țărănimea și proletariatul, au fost neglijate, considerate fiind cantități neglijabile. Și nu s'a găsit nimeni acolo, din rândul monarhiștilor absoluțiști, până la monarhiștii parlamentari, care să atragă atenția delegaților, că în timpul mai ales de după războiu, expresia politică a unui stat e expresia unei clase dominante și majoritare prin forța economică pe care o reprezintă. S'au oprit la erezia inadmisibilă, că o minoritate, că o oligarhie, mai poate să aibă rolul dominant în conducerea unui stat. Au convenit cu toții, că forma apropiată a guvernării statului rus va fi întărită de articolul prim al primului volum de legi. Dintr'un simț de tact, s'a hotărât ca persoana care va domni — care va fi proclamată împărat — să nu fie designată acum. Continuitatea dinastiei era totuși proclamată și garantată.

Congresul a hotărât să se adrese majestății sale imperiale Mariei Feodorovna „cu rugămintea ca ea să se însărcineze sau să însărcineze o altă persoană cu apărarea Scaunului“. Într'o adresă înaintată împărătesei văduve, iscălită de toți delegații congresului, s'a exprimat încredințarea că congresul va fi nemărginit de fericit dacă această persoană ar fi marele duce Nicolaevici, bucurându-se de mare popularitate și de infinită dragoste în mijlocul poporului rus și al armatei ruse.

Răsare însă foarte pe neașteptate chestiunea marelui duce Chiril Vladimirovici. Acest mare duce e vărul bun al lui Nicolae al II-lea. Nici prea deștept, cu totul prost, ajunsese în timpuri fericite să fie comandantul găzii imperiale. Poate din calcul, poate din avânt tineresc, în primele zile ale revoluției, când revoluția făcea minunea aceea, că oamenii se îmbrățișeau și se sărutau fericiți, cu inima revărsată de gândul că în sfârșit începe era nouă de așteptări realizate, Chiril Vladimirovici, *cel dintâiu* din familia imperială, în fruntea regimentului său se îndreaptă la Palatul Tavria ca să salute revoluția în persoana lui Rodzeanco, președintele Dumei revoluționare. A fost considerat foarte mare și etern insolubil păcatul acesta al marelui duce.

Acest păcat stătea de-a curmezișul carierei imperiale a marelui duce, când se ivi chestiunea succesiunii la tronul înșăngerat al lui Nicolae al II-lea. Dar, mai ales, cine vorbea de el, cine îl lua în seamă în ferbințele acestor vremi, când pentru marile răutăți cât și pentru marile bunătăți se cer caractere și bărbăție? N'ar fi existat, deci, marele duce, în mijlocul atenției celor ce urmăresc această mișcare, dacă în anul următor, în 1922, un grup de monarhiști n'ar fi început să bată capul ducelui, că nu Nicolae Nicolaevici, unchiul împăratului, ci el, Chiril Vladimirovici, vărul împăratului, are dreptul la tronul imperial. Un oarecare senator Carevo a tipărit imediat și o carte, în care dovedește cu știință drepturile lui Chiril Vladimirovici la fericirea de a fi împărat. La 26 Iulie 1922, după ce marele duce crezu într'adevăr că e bine, și că are dreptul să fie „împărat al marelui și sfintei Rusii”, în ajunul zilei destinate de monarhiștii emigranți pentru sărbătorirea bătrânului mare duce Nicolae Nicolaevici, fostul generalism al armatei ruse, ales ca să unească în jurul persoanei sale pe toți monarhiștii în lucrul de eliberare a patriei, apare, sgomotos ca explozia bombelor-jucării, pentru copii mici, manifestul lui Chiril Vladimirovici către poporul rus și armata rusă, în care se spune că nimeni altul decât numai el are dreptul să fie împărat.

Al doilea congres monarhist dela Paris 1922 a arătat însă că majoritatea organizațiilor monarhiste nu e dispusă să părăsească pozițiile stabilite în Reichenhall, recunoscând încă odată în unanimitate, că „dreptul de a dispune de apărarea Scaunului aparține întregii case imperiale, și respingând pretențiile lui Chiril Vladimirovici, declară încă odată cap al mișcării monarhiste pe marele duce Nicolae Nicolaevici”. Monarhiștii ruși s'au despicat în felul acesta în două tabere. Majoritatea e de partea fostului generalism. Dela 1923 se începe organizarea generală a partizanilor lui Chiril Vladimirovici și atacurile lor împotriva lui Nicolae Nicolaevici și a „supremului consiliu monarhist”. Aceasta luptă o duce foaia ce apare la Belgrad „Vera i Vernost” — ceeace însemnează „Credință și Fidelitate”. Din mijlocul legitimiștilor ruși s'a desprins — pe baza de ambiții și de capete zăpăcite — grupul monarhiștilor ultralegitimiști.

* * *

Tot timpul, bătrânul Nicolae Nicolaevici tace. Toată lumea îl cunoaște cât e de morocănos și încruntat. Zece milioane de soldați l-au iubit și l-au adorat. Fiindcă el era soldat bătrân, din cei vechi, care slujește cu credință, are inima bună, și din bunătate — nu sub imperiul științei moderne — e gata să ceară, să lupte și să dea, de pildă, autonomie Poloniei în 1916! Odată a scrâșnit din măsele: în clipa în care firul de telegraf îi aduse știrea, la Cartierul General, că hoțul de cai din Tobolsk, Grigore Rasputin, amicul mistic al împăratului și al împărătesei sfintei Rusii, cu bunăvoință îl va vizita, ca să-i dea, lui, soldatului încercat, câteva îndrumări. Acest scrâșnet din dinți l-a costat mult: postul pierdut, și doi ani de exil în Caucazia. La această purtare greșită a lui — adică a întâmpina cu o vână de bou în mână pe un hoț de cai — a fost agravată și de îndrăzneala lui de a concepe și de a cere, el unchiu de împărat, fratele împăratului Alexandru al III-lea, *cel puțin* autonomie pentru Polonia.

Impresionează următoarea împrejurare, extrem de rară: Nicolae Nicolaevici pare a fi învățat ceva din groaznica învățătură a atâtor evenimente și atâtea tragedii. *Știe oare Nicolae Nicolaevici altceva decât știința marilor duci, decât știința unei dinastii puternice, crude, neîndurate, imperialiste, care învață că a fost o împărăție, și că această împărăție va mai fi?* Nicolae Nicolaevici își va fi adus aminte că autocrația Romanovilor învinse feodalitatea rusă sprijinindu-se pe o întinsă clasă socială a micilor nobili, *dvorianstvo*, ale căror interese economice și sociale căpătară dreptul de lărgire și intensificare până acolo încât pentru buna lor stare fu introdusă în Rusia sclăvia fără-nimii. Faptul e întristător pentru o inimă modernă, dar o dominație politică nu se poate realiza — învață sociologia — decât realizând supremația de interese a unei clase asupra alteia. Alte exemple dovedesc același lucru. În 1789 burghezia franceză n'a deposedat oare nobilimea și clerul și a frustrat pe țărani, care îndrăzniseră și ei să-și însușească un pământ ce le aparținea lor — pe dreptul de muncă și de producție? Forța politică a lui Napoleon n'a constat în politica lui țărănească? El improprietărise pe țărani francezi, cari mergeau cu el să moară pentru avânturile lui cuceritoare. Dar, mai ales, căderea politică a monarhismului autocrat nu-i dovedește oare că el n'a avut o categorie socială puternică, preponderantă și producătoare, pe care să o exprime politicește și căreia să-i slujiască?

În cele două-trei interviewuri, Nicolae Nicolaevici a declarat că pământul va rămâne țăranilor după restaurarea monarhiei. Deci Nicolae Nicolaevici va face o politică țărănească. Revoluția l-a învățat ceva: să admită existența unei clase care formează 90% din popor. Nimeni însă nu poate să dea asigurări, că țărănimea rusă va face de acum în colo politică monarhistă...

G. M. IVANOV

Ministerul de fiecare zi

În conștiința noastră publică pare a-și fi făcut alvie adâncă convingerea, că principalul izvor din care nasc toate relele vieții de stat ar fi sistemul administrativ centralist. Discuția poate fi considerată ca terminată în favoarea descentralizării, de vreme ce toate proiectele de reformă administrativă dela războiu încoace au fost clădite, mai mult sau mai puțin, pe acest din urmă principiu. Dar, cum considerațiile de ordine politică nu au putut fi înlăturate — împrejurare care va face ca noua lege să mai întârzie — nu strică să punem în discuție și latura practică a chestiunii, care, după părerea noastră, poartă o mai mare vină decât însuș principiu: adică, reaua interpretare a acestui sistem. Închinăm să credem, că mai totdeauna *forma* compromite *fondul*.

În această ordine de idei, constatăm că după mentalitatea oficială de azi toate serviciile țin direct de ministru, care le dă instrucțiuni și le dirijează. Concepția este atât de înrădăcinată, încât fiecare ministru, venind la guvern, cere instituirea oamenilor săi de încredere pe toată linia, dela cel mai înalt până la cel mai mic serviciu. Intreolaltă, diferitele ramuri de administrație nu au și nu trebuie să aibă nici o legătură, căci în acest caz — se crede — ministrul scapă din mână unitatea-conducerii. Inchipuindu-ne în mod grafic lucrurile, organizația noastră de stat nu este o rețea administrativă, cu mai multe sau mai puține puncte de concentrare, unde diferitele chestiuni să se adune și să se încrucișeze în mod armonios. În actuala ei așezare, administrația noastră nu cunoaște decât un singur punct de concentrare, consiliul de miniștri, singurul organ care este chemat să armonizeze activitatea tuturor celorlalte. Din acest unic punct central pornesc linii centrifugale, cari străbat teritoriul țării, dar nu se întâlnesc, una cu alta, nicăiri, ci se îndepărtează pe măsură ce distanța crește, so-

cotind-o dela punctul inițial. Dacă un asemenea principiu, chiar greșit fiind, s'ar putea realiza în mod ideal, desigur că nu am asista la licitația crescândă pe chestiunea descentralizării administrative dintre partidele politice. Greutatea zace însă în partea practică, din domeniul căreia vom arăta și noi câteva exemple, demonstrând felul cum înțeleg organele exterioare centralizarea, cum se repercutează ea asupra celor administrați, și cum o privesc aceștia din urmă.

Greșita interpretare a centralizării bate la ochi la fiecare pas. O simplă plimbare printr'o comună urbană sau rurală din Ardeal ne va convinge foarte ușor, prin exemplele cele mai caracteristice. Să citim, bunăoară, inscripțiile de pe diferitele clădiri publice pe lângă cari trecem:

„Ministerul de Interne, direcțiunea generală a siguranței, serviciul special de siguranță, Turda; ministerul Muncii, casa cercuală, Deva; ministerul de Finanțe, perceptoratul Maria-Radna; România, ministerul de Interne, corpul de jandarmi, regimentul, compania, postul de jandarmi din comuna Bunila“.

Va să zică, pe oriunde vei umbla, pretutindeni dai de ministere. Incepând cu cele mai îndepărtate și înfundate cătune, și până la înălțimile alpine, pretutindeni te întâmpină cel mai important serviciu și cea mai înaltă autoritate în stat. Dacă ar fi să judecăm importanța oficiilor de stat după firma pe care o poartă, am găsi că prefectura este cea mai nepretențioasă, căci frontispiciul ei nu lasă ca să bănuiască a cuprinde niciun minister, deși după exemplul celorlalte servicii de stat, cu drept cuvânt ar putea să poarte inscripția „Guvernul României, — prefectura Lugoj“. Este evident, că aceste aberații nu pot avea nimic comun cu principiul centralist, și nu au alt rost decât să compromită și să degradeze autoritățile superioare de stat. Căci, iată acum se prezintă în fața multimii acest sistem rătăcit.

Cu fața radioasă, cu mersul grav și cu întârzierea regulamentară, intră la „ministerul de Finanțe, perceptoratul din comuna Lunca Cernii“ șeful oficiului, un fericit posesor a două clase primare, care, până la descentralizarea perceptoratului pe comune, era un harnic măcelar. Ajuns subț pompoasa firmă, mai aruncă o privire asupra muritorilor de rând cari îl așteaptă. Intrat în birou, reprezentantul ministerului de Finanțe multiplică formalitățile fiscale, găsind că nu e cu cale să primească plata impozitului ca la o bancă orecare, ci mai înainte trebuie o petiție timbrată. Badea Gheorghă, care dă fuga la învățătorul satului să-i scrie acest act, are de două trei ori ocazie să citească inscripția de pe ușa perceptoratului, rămânând profund măhnit de mizeriile ce i le face... ministerul de Finanțe.

Un alt ministru deplasat, dl. consilier agricol, se consideră șef de județ, și nu înțelege să aibă raporturi cu nimenea, afară de ministrul propriu. De activitatea sa nu are dreptul să ia cunoștiință nici comisiunea administrativă, în edificatoarele ei ședințe lunare, nici prefectura, nici opinia publică.

Contravenientul, vinovat sau numai bănuț, ajuns pe mâna „României, ministerul de Interne, corpul, regimentului și postul de

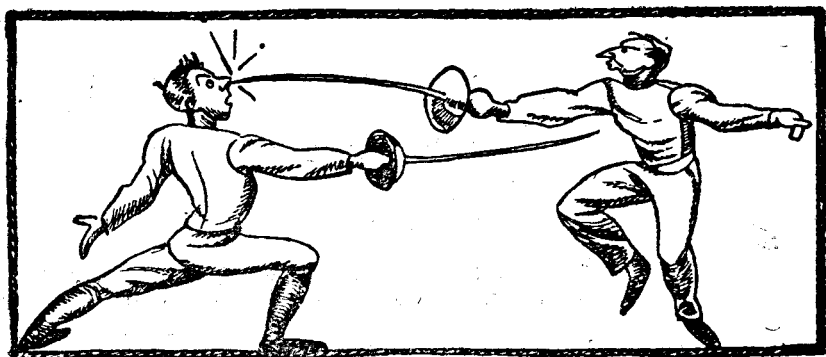
jandarmi din Bunila", părăsind localul forței publice cu fâlcile mutate din loc, sau râsete isterice provocate de gădăirea de două-trei ceasuri a tălpilor, își mai îndreaptă odată privirea confuză asupra inscripției care cuprinde întregul front al casei, și nu o va uita în veci.

Astfel, mizeriile și nenorocirile celor mai mulți cetățeni se trag din contactul cu „România” și cu vreun „minister”. Ministerul de Finanțe îi fixează impozitul, pentru ca la plată să-l refuze, cel de Agricultură îi speculează pământul atribuit prin legea agrară, iar ministerul de Interne îl bate. Așa s’a creiat acea psihologie generală de care ne este rușine, propagându-se descurajarea și neîncrederea față de tot ce este românesc și ministerial. Dacă ar cunoaște domnii miniștri situația adevărată și reputația serviciilor ce conduc, sunt convinși că și-ar mai răi desele lor pelerinajuri, cari, oricât de bineintenționate ar fi, nu pot avea darul să împrăștie aversiunea care se creiază pe urma activității *ministerelor de fiecare zi*, și care atinge grav autoritatea ministerului veritabil din Capitală.

Dar felul de a se manifesta al serviciilor exterioare zăpăcește numai elementul incult. Cei cari știu ce va să zică indicarea ierarhică de pe frontispiciul serviciilor publice cad în cealaltă extremitate; ei evită contactul cu ele, apucând orice chestiune de sus în jos. Așa iau naștere ordinele ministeriale date în necunoaștință de cauză, asaltarea zilnică a miniștrilor, și nemaipomenită îmbulzeală din cabinetele acestora, care numai aspect serios nu le dă.

Făcând aceste câteva constatări din viața practică administrativă, am propune, ca și până la așezarea ei pe alte baze, să se șteargă orice inscripție menită să producă confuzie între ierarhia și atribuțiile diferitelor ei organe, evitând astfel compromiterea și degradarea celor superioare. Este un mare interes de stat, ca cel puțin ministerul să-și păstreze autoritatea neștirbită, căci unde este autoritate va fi și ordine și lege. Dar nu și invers!

P. NEMOIANU

GAZETA RIMATĂ

Probleme actuale

*„Partidul național stă și astăzi
pe baza programului din 1848.”*

din ziarul România.

*De mult ne cântă prin urechi
Cât e de scump (și cât de vechi)
Partidul nost' național,
Intemeiat de Decebal
Ca să reziste lui Traian,
Cutropitorul regăfan...
De-atuncea, veacuri s'au sjârșit
Și s'au pierdut în infinit,
Dar îndârjiții strănepoți
Fiind urmași eroici, toți,
Nu vor să lase niciun gram
Din legendarul lor program...*

*Cu acelaș pătimaș curaj
Nepotul lui Bărnuz din Blaj,
Neprihănitul clironom,
Ar vrea s'ajung' autonom,
Și-ar vrea, tovarășii lui dragi
Să nu mai stea mereu iobagi*

*La Ștern la Renner și la Blank,
Mari nemeși peste leu și franc...
Căci, bieții oameni necăjiți
Tot robotesc, nedumeriți,
Și drumurile le tot bat
Cu suplică la Impărat...*

*Ei sunt o sută de martiri
Ai presupusei moșteniri,
Dar eu, dorind să fiu perfect,
Zic, că programul nu-i complet,
De vreme ce'n acest program
Cereă viteazul Moș, Avram,
(Ironic, după câte știu)
Academie la Sibiu,
Și'n Vidra baie cu vapor...*

*.....
Acesta-i și programul lor.*

SOFRONIU TUTANKAMON
profesor de istorie la Universitatea din Gherla.

INSEMNĂRI

Discuții doctrinare. — Toată lumea cunoaște astăzi pricina pentru care s'a zădărnicit fuziunea proiectată între partidul țărănesc din vechiul Regat și cel așa numit național din Ardeal. Dacă n'ar fi fost decât destăinuirile dlui Gh. Bogdan-Duică, de al cărui cuvânt nimeni n'are dreptul să se îndoiască, și încă tot am fi lămurii asupra acestui mister. Invoiala, adică, a stricat-o dl. Iuliu Maniu, care s'a temut, dintr'odată, să nu rămână cumva fără șefie în urma contopirii.

Dar, deși acest desnodământ tragicomic nu mai e o taină pentru nimeni, între cele două tabere, acum protivnice, a izbucnit din senin o discuție doctrinară, cași cum neînțelegerea ar fi izbucnit, iremediabilă, pe urma unor diferențieri programatice. Din lagărul țărănist a ieșit la iveală dl. Virgil Madgearu, care, într'un articol publicat în *Aurora*, dovedește cu destule argumente, că așa numitul partid național n'a avut niciodată ceace se chiamă un program de guvernământ, pentrucă

„dl. Iuliu Maniu, în toate manifestările sale, a socotit că poate rezuma doctrina partidului său în trei cuvinte: democrație, naționalism și legalitate, atât și nimic mai mult“. Răspunsul din partea dlui Iuliu Maniu n'a întârziat. N'a întârziat, pentrucă nu l-a scris dl. Iuliu Maniu însuși. Fostul președinte al Consiliului dirigent n'a găsit cu cale să epuizeze în această polemică energia spirituală pe care a acumulat-o, în ultimii doi ani pentru a scrie al șaselea articol din lunga sa carieră de publicist ocazional. O ripostă a apărut, totuși, în *Patria*. Anonimul apărător al ideilor politice pe cari ar trebui să și le expună comitetul celebru de o sută, se încurcă încăodată în hotărârea dela Alba-Iulia și se nămoleşte în programul dela 1848 al comitetului național. Adică: autonomia Ardealului, armată națională pentru români, ștergerea robotei, și Academie de drepturi la Sibiu. Un admirabil plan de reforme, al cărui interes de actualitate sare în ochi, la prima vedere...

Discuția aceasta, se înțelege, n'are să se sfârșească aici. Dl. Virgil Madgearu va reveni pe teren, repetând că hotărârea dela Alba-Iulia „nu precizează întru nimic poziția partidului național față de oligarhia capitalistă sau față de democrația muncitorească, și cu atât mai puțin fixează granițele acestei organizații față de liberalism, conservatorism, socialism sau țărănism...” Savanta ciorovăială nu mai prezintă însă nici un interes. De vreme ce tot dl. Gh. Bogdan-Duică a arătat că cele zece puncte principale al nenorocosului partid național-țărănesc au fost redactate de d. C. Stere, și de vreme ce *Patria* susține că acelaș decalog purcede dela 1848, lumină n'are să se mai facă niciodată. Afară numai, dacă nu s'o dovedi cumva, că fostul președinte al Sfatului Țării dela Chișineu a luat parte, incognito, și la adunarea de pe Câmpul Libertății, la dreapta lui Simion Bărnuț și la stânga lui Avram Iancu.

Tineri și bătrâni. — Un articol al dlui Octavian Goga a avut darul să placă, pe jumătate, ziarului *Neamul Românesc*. Articolul, intitulat „Cultul tinereții,” a apărut acum două săptămâni în fruntea *Țării Noastre*, și a stârnit în redacția dlui Nicolai Iorga unele măgulitoare aprecieri și unele comentării deplasate. Mișcarea dela patruzeci și opt, cu tot sbuciumul ei glorios, a fost într'adevăr o operă tinerească; în epoca de astăzi, acelaș val de tinerețe va trebui să fecundeze spiritul public, curățind atmosfera de o anumită mentalitate a trecutului nostru plin de umilință.

Sunt adevăruri simple și profunde, al căror real înțeles străbate în inima oricui. Ele se adresează, cu deosebire, stărilor actuale din Ardeal, unde nouile generații au de rectificat toată moștenirea, lăsată în atâtea suflete, de stigmatetele Budapestei. Totuș, confrății

dela *Neamul Românesc* au priceput altceva. Căci, încercând să născocoască un dezacord între *scriitorul* Octavian Goga și *omul politic* purtând acelaș nume, — deși niciodată nu s'a stabilit o armonie mai deplină între cuvântul și fapta cuiva, — polemisti dlui C. Argetoianu se grăbesc să arunce câteva nesărate ironii la adresa dlui general Averescu, a cărui prezență în fruntea partidului poporului ar împiedica, chipurile, pe membrii acestui partid... să mai fie tineri.

Vârsta a fost totdeauna ceva foarte relativ. Romancierul ungar Mauriciu Jokai, care s'a însurat la șaptezeci de ani cu o fată de optsprezece, făcuse odată constatarea, că bătrânul poate să rămână foarte ușor, multă vreme, un om tânăr. Suntem convinși, de pildă, că dl Iuliu Maniu, la vârsta de 26 ani, era tot atât de puțin juvenil pe cât pare astăzi, când a trecut de 50. Tot astfel, dl. general Averescu, la 60 de ani, a fost chemat să simbolizeze, încă de pe câmpul de luptă, năzuințele colective ale luptătorilor din tranșee, cari, mai mult decât ori care alții, înfățișau o pulsație de tinerețe svăcnind în truoul frământat al țării. În privința aceasta, nu mai încape nicio discuție; există bătrâni încă tineri, după cum sunt tineri îmbătrâniți fără vreme.

Dar, pentru a nu mai stărui asupra acestui ineputabil subiect, și pentru a ne reîntoarce la fărâmətura de intrigă nevinovată a *Neamului Românesc*, ne întrebăm: Oare intrucât ar fi mai tinerească vecinătatea *scriitorului* Octavian Goga, dacă *omul politic* purtând acelaș nume, în loc să se găsească lângă învingătorul dela Mărăști, ar sta alături de sexagenarul fost ministru al Internelor, care a debutat în viața politică acum cincisprezece ani prin a fi senator, și subț șefia venerabilului apostol dela Vălenii de-

Munte? Ar însemna, această adeziune, o concluzie mai firească a „cultului tieretăii“? Ne indoim...

Cultul amnestiei. — Ne-am oprit, în mai multe rânduri, dinaintea unei ciudate stări de spirit, care și-a croit o albie adâncă în mentalitatea presei noastre zilnice. N'a existat, până acum, nici o urzeală dușmană și nicio crimă dovedită, îndreptată împotriva siguranței noastre interioare, fără ca o îngăduință deplină să nu se reverse, din anumite călimări, asupra făptuitorilor. Au curs, astfel, destule lacrimi de cerneală, compătîmind soarta bolșevicilor împușcați la Nistru; au uruit zile întregi rotativele respective, povestind despre greva foamei a deținuților dela Jilava; baloturi întregi de hârtie s'au revărsat, în valuri, ca să acopere cu ceva circumstanțe ușurătoare pe odiosul Max Goldstein, atentatorul dela Senat... Un permanent cult al amnestiei se întreține în cunoscutele gazete democratice din Capitală, la care scriu, mai cu seamă, foștii mușterii ai Curților marțiale și foștii locatari, de curând eliberați, ai ocnelor dela Dof-tana.

Scena s'a repetat acum câteva zile. Aceiași campioni ai indulgenței au deschis o campanie concentrică în favoarea fostului locotenent Rodrig Goliescu, condamnat în preajma războiului la muncă silnică, pentru spionaj în folosul unei puteri străine. Nenumărate articole au apărut, cu deosebire în *Lupta* celor doi frați Honigmann, cari s'au însărcinat să dovedească, nu numai că judecătorii au dat protejatu-lui lor o pedeapsă prea aspră, dar că grațierea a devenit o obligație urgentă, față de acest mare nedreptățit. Intr'o lirică pledoarie, intitulată de-adeptul: „Goliescu“, cași cum ar fi vorba cel puțin despre unul din generalii victorioși ai războiului nostru d. Albert

Fagure face elogiul deținutului dela Ocenele-Mari, înfățișându-ni-l ca pe un adevărat martir al militarismului, meritând o complexă reabilitare; pen-trucă, vedeți dumneavoastră, nici mă-car n'a făcut spionaj în vreme de răz-boiu, ci numai în vreme de pace. Un fleac, acolo, care nu merită nicio în-semnătate...

Să ne înțelegem; nu suntem, tocmai noi, detractorii căinoși ai celui nobil simțământ omenesc, care știe să ierte. Nici nu dorim, ca generoasa clemență regală să nu se abată, isbăvitoare, a-supra celor cari s'ar dovedi că o me-rită. Fostul locotenent Rodrig Goliescu face parte, poate, dintre aceștia. Se-spune, că purtarea sa în închisoare a a fost dintre cele mai bune. S'ar pă-rea chiar, că și-a ispășit cu prisosință greșala. Foarte bine, să fim deci umani. Dar, să ni se dea voie și nouă, să zi-cem, că mila se cere ca o *favoare*, ea nu se pretinde ca un *drept*... Domnii dela așa zisa presă independentă și-au creiat o adevărată specialitate din vio-lența cu care invoacă absolvirea tuturor greșiților aduși în fața justiției pen-tru vina de a fi călcat legile țării. Adică, nu a *tuturora*... Căci, aceleași umanitare condeie, cari se înșiră tot-deauna, ca un front de apărare, în ju-rul spionilor, dezertorilor și trădătorii-lor de neam, s'au îndreptat acum fu-rioase, cu veninosul lor ascuțit, împo-triva studentului Ioan Moța, această emoționată victimă a unui act de le-gitimă indignare, al cărui proces se judecă acum.

Față de *aceia*, prin urmare, toată în-țelegerea iertătoare; față de *acesta*, nicio îndurare... Am înțeles. Cultul amnestiei, în subsolurile străzii Sărin-dar, se oficiază după anumite reguli, a căror taină nu e greu de deslegat.

Ștefan Radici, părintele Hinka și alții. — E aproape indubioasă in-

cordata atenție, cu care organele așa numitului partid național din Ardeal urmăresc soarta mișcărilor autonome din fostele provincii ale Austro-Ungariei. În permanent dezacord cu realitățile dela noi, micul trib din jurul dlui Iuliu Maniu își caută punctele lui de sprijin la vecini și se mângâie cu risipita moștenire a trecutului. De câteori face câteun pas strâmb pe arena politică a prezentului, nenorocoasa sectă se visează în Parlamentul dela Budapesta, sau aruncă o privire încrezătoare dincolo de graniță...

De aceea, ziarul *Patria* nu și-a putut ascunde bucuria, mai alaltăeri, când a venit vestea, că republicanul Ștefan Radici a fost poștit să intre în guvernul din Belgrad, cu țărâniștii săi croați. Par'că ar fi fost vorba de rechemarea dlui Alexandru Vaida în fruntea ministerului dela București! Și de aceea gazeta părintelui Agărbiceanu a sărbătorit, cu deosebite înțelesuri, aniversarea celor șaiszeci de ani ai slovacului Hinka. Par'că ar fi fost jubileul dlui Ciceo-Popp! Nu vi se pare cu foarte mult tâlc, această gloriificare permanentă a unor oameni, cari înfățișează, în Cehoslovacia și Jugoslavia, acutele tendințe de autonomie manifestate pe teritoriul Slovaciei și al Croației? Pentruce ni se aștern dinainte, cu vreme și fără vreme, cu aluzii care nu lasă nicio umbră de îndoială, stări de lucruri din alte țări; când nicio asemănare nu se poate stabili, de pildă, între mișcarea catolică anticcehească a părintelui Hinka și activitatea laică, fără nicio notă confesională a dlui Iuliu Maniu, fostul avocat al consistorului din Blaj; când nu există nicio potrivire între îndrăzneța plimbare pela Moscova a dlui Ștefan Radici și drumurile rentabile ale dlui Alexandru Vaida pela ședințele consiliului de administrație al băncei „Marmarosch-Blank“ din București...

Zadarnice sunt, prin urmare, sforțările persistente ale celor doi șefi ai așa numitului partid național din Ardeal, de a se tot compara cu republicanul croat sau cu slovacul catolic, deopotrivă de autonomiști amândoi. Neputând fi vorba despre o mișcare paralelă, rămâne fiecare cu rolul pe care reușește să-l joace la el acasă. Orice comparație fiind exclusă, Zagrebul nu se poate muta la Bădăcini, nici Cașovia la Olpret. E, geograficește, imposibil...

O polemică de unul singur. — În ziarul *Adevărul*, un anume Vasile Stoica, despre a cărui profesiune n'am aflat nimic precis, publică trei coloane cu diferite chestiuni personale, foarte, foarte puțin interesante, din cari reținem numai o ieșire violentă împotriva dlui Anton Bibescu, ministrul nostru la Washington. Lunga pisălogală, care nu putea găsi ospitalitate aiurea, nu cuprinde niciun fapt precis, de pe urma căruia am putea să deducem că excelentul diplomat nu s'ar achita pe deplin de însărcinarea sa. Noi știm însă altceva. Știm, că dl. Anton Bibescu, grație legăturilor pe cari și le-a creat în cele mai înalte cercuri politice din America a ținut piept cu un desăvârșit succes propagandei maghiare, ale cărei învinuări le-a risipit în mod metodic prin conferințe, convorbiri și articole de ziar. Dacă susținuta campanie a contelui Apponyi n'a avut nici un răsunet dincolo de Ocean, și dacă fostul călău al naționalităților din Ungaria a fost silit să părăsească fără nici un rezultat Statele-Unite, aceasta se datorește în primul rând operei de lămurire a opiniei publice americane întreprinsă de ministrul român.

Necunoscând activitatea diplomatică din acea vreme a dlui Vasile Stoica, nu suntem în măsură să fixăm serviciile pe cari acest ambițios june inu-

til le-a adus țării sale. Spunem atât, că numitul domn, care ocupă acum jumătate de pagină de gazetă cu socoteala dolarilor incasați, la Washington se intitula când conte de Avrig, când căpitan, când colonel, făcându-ne de răs cu apucăturile sale de lăudăros oriental, ori pe unde a trecut. Dl. Vasile Stoica se bate cu pumnii în piept, astăzi, că și-a risipit o întreagă avere, pe lângă subvențiile și lefurile digerate dincolo de Atlantic, numai pentru pasiunea de-a-și sluji țara. O fi. Dar, ne permitem curiozitatea și întrebăm: ce și-a vândut, ca să se ruineze? Cărciuma părintească din Avrig-sau imaginarul său blazon de conte?

O foaie pentru popor. — La Oradea-Mare apare, în al doilea an de existență, revista *Cele trei Crișuri* pentru popor, redactată de dl. Gh. Tulbure. E o faptă bună, care se săvârșește odată pe lună, cu o creștinească discreție și cu un netăgăduit folos sufletesc. Sunt, de multeori, atât de departe de inima și de înțelegerea țaranilor noștri așa numitele gazete de propagandă culturală, și, după părerea multora, se strică degeaba atâta hârtie scumpă, încât, o publicație alcătuită cu pricepere și cu pătrundere a preocupărilor din viața satelor, e o parghie prețioasă pentru limpezirea unor penibile puncte obscure. Dl. Gh. Tulbure, unul dintre cei mai talentați publiciști ai noștri și unul dintre cei mai înțelegători slujitori ai școlii ardelenesti, face acest serviciu neprețuit, cu mijloace modeste, în regiunea unde se simte mai mare nevoie de o asemenea activitate. Din cel mai nou număr al *Celor trei Crișuri* pentru popor relevăm cu deosebire o seamă de cântece populare inedite asupra lui Avram Iancu, culese de d. Vasile Sala din Vașcău. Sunt ecurile stărnite în Bihor de răscoala vitejească a Moșilor:

*Frasinii de lângă stânci
M'au băgat în jale-adânci,
Toate-ar trece și-ar sbura,
Numai Dumnezeu de-ar da
Să mai vină o primăvară
Ca să 'nvie Iancu iară...*

Numărul se completează fericit cu un frumos articol al dlui Gh. Tulbure, cu sfaturi economice, cu credințe populare și cu diferite vești din lume și din țară, toate foarte bine alese și inteligent rânduite, lăsându-ne să bănuim răspândirea pe care, fără îndoială, și-a asigurat-o în pături cât mai largi această admirabilă foaie pentru popor.

Catedrala din Cluj. — În fața Teatrului național din Cluj, în spațioasă piață, care va deveni în curând una dintre podoabele edilitare ale acestui oraș în plină dezvoltare, a început să se ridice, viitoare Catedrală românească. Va fi o clădire monumentală, în impunător stil bizantin, care va face cinste bisericii noastre naționale. Clujul, într'adevăr, se românizează... Suntem cu câteva veacuri în urmă, e adevărat, ne-am rugat până acum în modeste locașuri pioase, pitulate în lungul văilor cași dorurile noastre de libertate, dar am ieșit în sfârșit la larg, și cupolele nalte au să răsune de azi înainte de imnurile noastre de slavă.

Catedrala ortodoxă din Cluj e prima temelie care se pune nouilor noastre realizări de arhitectură bisericească. Și ne simțim datorii să însemnăm aici numele episcopului Nicolae Ivan, căruia avem să-i mulțumim pentru zidurile cari se înalță acum, și pentru sufletul pe care ele îl vor cuprinde. Cinstea, aproape unică, pe care Regele i-a făcut-o deunăzi, primind să se așeze ca oaspe la modesta sa masă, nu e decât o înaltă mărturie a unei prețuiri obștești.

Redactor responsabil: ALEXANDRU HODOȘ